

Słowo wstępne

W kolejnym tomie serii wydawniczej „Folia Historica” prezentujemy zbiór dziewięciu artykułów, które są rezultatem studiów, w zdecydowanej większości młodych, badaczy z Polski i z Ukrainy. Ich macierzyste jednostki to Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Wrocławski, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki oraz Wołyński Narodowy Uniwersytet Ukrainy im. Łesi Ukrainki w Łucku. Jedna autorka jest już samodzielnym pracownikiem naukowym, jeden autor legitymuje się stopniem doktora nauk humanistycznych, sześcioro autorów przygotowuje swoje rozprawy doktorskie, a najmłodsza autorka jest absolwentką studiów pierwszego stopnia. Cztery spośród przygotowanych przez nich tekstów poświęcone zostały dziejom powszechnym, dwa podejmują problematykę styku pomiędzy historią Polski a historią powszechną, a trzy są pracami z zakresu dziejów ojczystych. Autorzy poszczególnych opracowań poruszają się w przestrzeni czasowej od połowy XVII w. do czasów nam współczesnych. Należy przy tym podkreślić, że podejmują oni z reguły zagadnienia nieznane, dotychczas słabo zbadane i nieposiadające większego odzwierciedlenia w historiografii polskiej. Można więc śmiało wyrazić nadzieję, że przynajmniej jakaś część tych studiów stanowi zapowiedź przygotowania w przyszłości szerszych opracowań monograficznych.

Całość prezentowanego tomu ma układ chronologiczny. Najodleglejszych czasowo problemów dotyczy artykuł **Marii Muchy**, która zajęła się szczegółowym omówieniem treści instrukcji królewskiej z dnia 7 lipca 1656 r. dla posłów mających reprezentować w Wilnie Rzeczpospolitą w czasie rokowań z wysłannikami cara Aleksego Michajłowicza. Warto zwrócić w tym miejscu uwagę na fakt, że rozważania Autorki wykraczają daleko poza analizowany dokument. W tekście tym znajdujemy bowiem również szereg informacji dotyczących sytuacji wewnętrznej

państwa polsko-litewskiego w połowie lat pięćdziesiątych XVII w., jego ówczesnej polityki zagranicznej, jak i relacji polsko-moskiewskich w czasie toczonej od 1654 r. wojny.

Artykuł **Weroniki Paszek** wprowadza nas w zagadnienia dotyczące opinii wyrażanych przez polskich podróżników odwiedzających Wenecję na przełomie XVIII i XIX w. na temat ustroju Republiki św. Marka. W zachowanych relacjach z podróży polscy peregrynanci opisywali różne instytucje i organy państwa weneckiego, często porównując je z ich odpowiednikami w państwie polsko-litewskim. Dostrzegali pojawiające się oznaki kryzysu kupieckiej republiki i zastanawiali się nad przyczynami jej upadku. Czasami doszukiwali się również podobieństw w postępowaniu weneckich i polskich elit, które czynili odpowiedzialnymi za zniknięcie obu państw z mapy politycznej Europy.

Milana Sribniak przygotowała z kolei tekst poświęcony repatriacji jeńców ukraińskich z terenów Austrii i Węgier po I wojnie światowej, zwracając szczególną uwagę na działające w tych krajach misje wojskowe i sanitarne Ukraińskiej Republiki Ludowej. W artykule omówiono rolę tych misji w wyznaczaniu tras ewakuacyjnych, prowadzeniu negocjacji dyplomatycznych z rządami innych państw w sprawie tranzytu repatriantów, tworzeniu punktów tranzytowych (stacji) oraz w organizowaniu pomocy medycznej i materialnej dla wracających do ojczyzny jeńców. W tekście tym podkreślono również fakt, że ukraińscy dyplomaci i członkowie misji wojskowych i sanitarnych napotykali w Austrii i na Węgrzech szereg trudności, co w konsekwencji sprawiło, że pomimo podejmowanych wysiłków, nie udało się im zrealizować planu repatriacji ukraińskich jeńców wojennych na masową skalę.

Dominik Ławski poświęcił swój artykuł przedstawieniu stosunku Wielkiej Brytanii do kwestii uznania niepodległości Albanii w 1921 r. Obok zasadniczego wątku, jakim jest omówienie postawy dyplomacji brytyjskiej wobec tej kwestii, rozważania Autora koncentrują się na wydarzeniach w Albanii w czasie I wojny światowej i przebiegu konferencji pokojowej w Paryżu, gdzie nie podjęto ostatecznej decyzji dotyczącej przyszłości tego kraju. W omawianym tu tekście znajdziemy również informacje dotyczące sytuacji wewnętrznej w Albanii oraz zmieniającej się na korzyść Albańczyków sytuacji międzynarodowej, co w konsekwencji skutkowało uznaniem niepodległości ich państwa.

Artykuł **Oleha Stetsyshyna** przynosi z kolei szereg informacji o służbie Polaków i przedstawicieli innych narodowości, którzy urodzili się na terenie dzisiejszej Polski, w Ukraińskiej Armii Galicyjskiej, czyli siłach zbrojnych Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej. Oddziały te w latach 1918–1919 walczyły wraz z wojskiem polskim o Galicję Wschodnią, a w połowie 1919 r. przeniosły się na Ukrainę Naddnieprzańską, kontrolowaną przez Ukraińską Republikę Ludową, gdzie pro-

wadziły walki z Rosjanami. Autor przeprowadził rozległą kwerendę źródłową, która pozwoliła mu podjąć próbę wyodrębnienia zbiorowości znanych z imienia i nazwiska żołnierzy Ukraińskiej Armii Galicyjskiej polskiego pochodzenia, ustalenia przyczyn, które skłoniły ich do podjęcia służby w tej formacji, jak też opisanie ich dalszych losów.

Agata Dąbrowska jest autorką artykułu zatytułowanego *Radbruch czy Kelsen? Rozwiązanie dylematu ukarania zbrodniarzy nazistowskich w Norymberdze z perspektywy filozoficznoprawnej i historycznej*. Jest to interdyscyplinarne studium podejmujące problem dyskursu dotyczącego podstaw prawnych osądzania i skazywania zbrodniarzy wojennych w procesach norymberskich. Istotną część tego tekstu stanowi problem prawa natury jako przesłanki ideologii demokratycznej zestawiony z mniej spopularyzowaną koncepcją Hansa Kelsena dotyczącą wykładni zasady *lex retro non agit*. Zdaniem Autorki, zaproponowane przez nią ujęcie problemu stanowić może punkt wyjścia do poważnego dyskursu między przedstawicielami nauk prawnych, filozofami i historykami.

Jakub Kuliś przygotował natomiast tekst poświęcony roli Józefa Tejchmy w czasie kryzysu grudniowego w 1970 r. W artykule dokonano analizy działań podejmowanych w tym czasie przez Tejchmę, sekretarza Komitetu Centralnego i członka Biura Politycznego PZPR. Autor podjął próbę opisanie znaczenia jego ówczesnych poczynań oraz prezentowanych poglądów. Zwraca uwagę na dążenie Józefa Tejchmy do szybkiego zakończenia starć z udziałem milicji i wojska oraz do zminimalizowania liczby ofiar wśród uczestników protestów. Omawia także jego postawę wobec strajku łódzkich włóknienek w lutym 1971 r.

W opracowaniu autorstwa **Adriana Gendery** podjęto próbę przedstawienia życia codziennego mieszkańców województwa leszczyńskiego w latach 1980–1989. Podstawę źródłową tego tekstu stanowią listy czytelników publikowane na łamach tygodnika „Panorama Leszczyńska”. Wyłania się z nich dość ponury obraz społeczeństwa funkcjonującego w czasach głębokiego kryzysu gospodarczego. W nadsyłanej do redakcji „Panoramy Leszczyńskiej” korespondencji przeważają kwestie natury socjalnej, narzekania na brak towarów w sklepach i opieszałość w działaniach, a czasami wręcz nieudolność lokalnych władz. Nie brakuje też donosów dotyczących marnotrawstwa, nieposzanowania wspólnej własności i różnego rodzaju patologii.

Svitlana Kravchenko jest z kolei autorką zamykającego tom tekstu pt. *Polityka wschodnia Polski: tradycje prometejskie i wyzwania współczesności w ramach Grupy Wyszehradzkiej*. W artykule tym dokonano analizy głównych zasad i idei polityki wschodniej Polski. Przedstawiono też ewolucję tych idei na przestrzeni XX i na początku XXI w. Ukazano też wpływ, jaki na idee polityki Polski na Wschodzie

wywarło powstanie Grupy Wyszehradzkiej. W tekście scharakteryzowano zmiany zasad ruchu prometejskiego i polskiej polityki wschodniej, które dokonały się w wyniku zmiany mapy politycznej Europy po II wojnie światowej. Przedstawiono także współczesne zasady i przesłanki polityki wschodniej Polski oraz wpływ, jaki na tę politykę wywarło utworzenie Grupy Wyszehradzkiej oraz projektu Partnerstwa Wschodniego. Zwrócono też uwagę na rolę takich polskich czasopism, jak „Biuletyn Polsko-Ukraiński” i „Kultura” w rozpowszechnianiu idei dialogu i współpracy między sąsiadującymi narodami. Podkreślono wreszcie coraz większą aktualność i nośność idei polskiego prometeizmu w kontekście agresji Rosji na Ukrainę i groźbę wybuchu kolejnej wojny światowej.

Jako redaktor tomu pozwalam sobie wyrazić przekonanie, że wszyscy zainteresowani historią znajdą tu dla siebie oryginalne i ciekawe materiały. Niech więc ta, skrótowa z konieczności prezentacja wielowątkowej i różnorodnej zawartości tomu stanie się skuteczną zachętą do przestudiowania go w całości.

Zbigniew Anusik

Uniwersytet Łódzki / University of Lodz

<https://orcid.org/0000-0002-5483-4970>

Notka o autorze

Prof. dr hab. Zbigniew Anusik – kierownik Katedry Historii Nowożytnej w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego, członek Komitetu Nauk Historycznych PAN.

Zainteresowania badawcze: historia Polski i powszechna XVI–XVIII w., historia Szwecji XVI–XVIII w., stosunki polsko-szwedzkie w XVII–XVIII w., historia dyplomacji europejskiej w XVIII w., dzieje Wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789–1799), elity dawnej Rzeczypospolitej, struktura własności ziemskiej w Rzeczypospolitej XVII w., genealogia polskich rodzin szlacheckich w XVI–XVIII w.

zbigniew.anusik@uni.lodz.pl